

Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés az európai államok büntetőjogában

Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés változása a halálbüntetéssel, illetve a határozott — hosszú — tartamú szabadságvesztés alakulásával összefüggésben figyelhető meg. Az életfogytig tartó büntetési forma általában a halálbüntetés és a határozott tartamú szabadságvesztés közötti híd szerepét töltötte (tölti) be, amikor a bűnelkövető tartós vagy végleges elszigetelését a társadalom védelme szükségessé teszi.

Szabályozásával kapcsolatban nemzetközi, pontosabban európai kitekintés alapján a következő csoportosítás adható.¹

a) *Az országok egyik csoportjában az életfogytig tartó szabadságvesztés mint a második legsúlyosabb büntetés létezik a halálbüntetés mellett, tehát a társadalom védelme és az általános visszatartás követelményét kettősen biztosítják. A kelet-európai országok közül a volt NDK kivételével — a halálbüntetés mellett — csak a magyar Btk. ismerte 1990 novemberéig az életfogytig tartó szabadságvesztést. A nyugat-európai országok közül Belgium büntetőtörvénykönyve a halálbüntetésről és az életfogytig tartó büntetésről egyaránt rendelkezik. A belga Btk. ismeri ugyan a halálbüntetést, de ez lényegében csupán elvi lehetőség, a második világháború után ugyanis 242 kollaboráns agyonlövése óta több kivégzést nem hajtottak végre. Az utolsó — nem háborús időszakban és nem katonai ügyben történt — kivégzést 1918-ban hajtották végre gyilkosság elkövetése miatt. Konzolidált, békés viszonyok között, így jelenleg is, tulajdonképpen automatikus a kegyelem megadása és az átváltoztatás szabadságvesztésre.*²

A belga Code Pénal e büntetés két formáját szabályozza. Mindkét büntetési

forma értelme és célja elsősorban a veszélyes büntetetteknek a társadalomból történő kivonása. Az egyik forma az *életfogytig tartó kényszermunka*, a halálbüntetés után a legsúlyosabb büntetési változat, amellyel a szándékos ölési bűncselekmények és a halálos eredményű szándékos deliktumok elkövetőit fenyegetik. Lényegében ide tartoznak azon rendkívül ritka halálbüntetés-elrendelési esetek, amelyeket kegyelem útján erre a büntetésre változtatnak át.

A másik forma az *életfogytig tartó őrizet*, amelyet — francia hatásra — az állam biztonsága elleni súlyos politikai bűncselekmények elkövetői ellen vezettek be.

Az életfogytig tartó szabadságvesztés megszüntetését sokan vitatják Belgiumban. A megtartás fő indokát abban látják, hogy más megfelelő módon a társadalom hatékony védelme nem érhető el a veszélyes büntetettekkel szemben.

A halálbüntetés és az életfogytig tartó szabadságvesztés együttes szabályozása Európán kívül előfordul még például az USA egyes tagállamaiban, valamint Japánban.

b) *Vannak államok, ahol a halálbüntetést ismerik ugyan, de az életfogytig tartó szabadságvesztést nem. Ezt a megoldást követte a kelet-európai országok többsége az 1989–90-ben következett rendszerváltásig, így például a szovjet és a lengyel büntetőjog. Az említett két ország változatlanul fenntartja a halálbüntetést, de nem rendelkezik az életfogytig tartó szabadságvesztéssel. Az 1969. évi lengyel Btk. azzal az elgondolással törölte el ezt a szabadságvesztést, hogy a nevelésre és a reszocializálásra kialakított büntetési rendszerben olyan szankciónak nem lehet helye, az elítéltnak nem nyújt re-*

ményt a társadalomba történő visszatérésre. A Btk. viszont bevezetett egy speciális büntetési formát, a 25 évi szabadságvesztést, amelyet halálbüntetéssel is büntethető bűncselekmények esetében, valamint a törvényben előírt más esetekben lehet kiszabni. A szabadságvesztés általános felső határa, azaz a 15 év és a 25 év közötti szabadságvesztés alkalmazása viszont nem megengedett. Kérdésként vetődik fel, hogy az 1969. évi Btk. 25 évi szabadságvesztés-büntetése mennyiben tér el a korábbi jogban is szabályozott életfogytig tartó szabadságvesztéstől. A tartam szempontjából mindenestre a 25 évi szabadságelvonás erősen közelít az életfogytiglani büntetéshez. Ezt a feltevést megerősíti a feltételes szabadságra bocsátás korábbi gyakorlatának az eredménye, továbbá a szabadságvesztés-kiszabási adatok összehasonlítása is. Az 1965 és 1969 közötti években átlagosan évenként 32 életfogytiglani büntetést rendeltek el a lengyel bíróságok, míg az 1975 és 1977 közötti években átlagosan évi 70 ítélet született 25 évi szabadságvesztésre. Az életfogytiglan helyettesítése 25 évi szabadságvesztéssel a büntető gyakorlatot valójában nem enyhítette, sőt inkább szigorodáshoz vezetett.³

c) *A halálbüntetés eltörlése és az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása* jellemző a nyugat-európai országok nagy többségére, mint például az angol, francia, holland, német, olasz, osztrák, svájci és svéd büntetőjogra. A közép-kelet-európai országok közül ilyen szabályozás érvényesült a volt NDK-ban is, és a hatályos magyar büntetőjogi szabályozás ugyancsak ide sorolandó.

Angliában a „Murder (Abolition of Death Penalty) Act 1965.” törvény az emberélet ellen elkövetett bűncselekményekre eltörölte a halálbüntetést, és helyette kiszabható büntetéssé az életfogytig tartó szabadságvesztést tette. Ezen 1965 júliusában hozott törvény érvényessége eredetileg 1970. július 31-ig szólt. 1969 decemberében azonban az angol parlament a halálbüntetés végleges eltörlése mellett döntött. Az említett 1965-ik évi törvény azonban nem szüntette meg minden bűncselekmény-kategóriára a halálbüntetést, így jelenleg is alkalmazható például a fel-

ségsértés vagy a kalózkodás súlyosabb formáira.

Angliában és Walesben

az életfogytig tartó szabadságvesztés elrendelése kétféle módon történhet. Az egyik a „murder”, azaz az emberölés minősített esetében kötelező. Ilyenkor a bíróságnak csupán annyi mérlegelési lehetősége van, hogy egy minimális időtartamot állapítson meg, amelynek feltétlenül el kell telnie, még mielőtt az elítéltet engedély alapján szabadon bocsátják. A bíróságok ritkán élnek ezzel a lehetőséggel, de ha a bíróság ilyenre határozza el magát, a minimális letöltendő idő 12 évnél nem lehet kevesebb. A másik — viszonylag nagyobb mérlegelést biztosító — kiszabási mód olyan bűncselekményeknél áll fenn, amelyeknél az életfogytig tartó szabadságvesztés a maximális büntetés. Ilyen bűncselekmények az emberölés, rablás, erőszakos közöszlés, gyűjtögetés, emberrablás stb. Az elkövetők kb. 80 %-át gyilkosság miatt ítélték el, összességében pedig az életfogytig tartó szabadságvesztésre elítéltek több mint 85 %-át más személy megölése miatt találták bűnösnek. A mérlegelést biztosító kiszabási esetek egy részét az erőszakos közöszlés alapozza meg. Az életfogytig tartó szabadságvesztésre elítélés 1957-ben 32, 1965-ben 78, 1970-ben 131, 1975-ben 156, 1980-ban 224, 1982-ben 257, 1986-ban pedig 241 büntettest érintett.⁴

Franciaországban

a halálbüntetés eltörléséről az 1981. október 9-i 81-908 számú törvény rendelkezik. E törvény 3. cikke értelmében a halálbüntetést kilátásba helyező jogszabályi rendelkezések helyett a büntetteseket életfogytig tartó büntetés fenyegeti. Az 1981 előtti időszakban a kiszabott halálos ítéletek száma, még inkább a kivégzések aránya, a kegyelmi jog gyakorlása folytán relative csekély volt.

A francia Code Pénal az életfogytig tartó büntetést kétféle formában ismeri: egyrészt a 7. cikk 1. pontja értelmében a „*réclusion criminelle à perpétuité*” és a 7. cikk 2. pontja alapján a „*détention criminelle à perpétuité*” formájában. Az

első forma, az *életfogytig tartó fegyházbüntetés*, a korábban létezett kényszermunkát váltotta fel. Ez a büntetés a súlyos kriminalitás eseteire vonatkozik, és praktikus alkalmazását illetően az állapítható meg, hogy az ilyen büntetésre elítéltek száma — a másik változattal együtt — az 1979. évi 32-ről 1987-ben 94-re emelkedett.

A másik forma az *életfogytig tartó őrizet*, amely a deportációnak 1960-ban történt megszüntetése óta a politikai bűncselekményekre előírt speciális szabadságvesztési változat. E büntetési forma gyakorlati alkalmazása azonban igen ritka.

Hollandiában

az 1881. évi és az 1886-ban hatályba lépett holland Btk. — amely sokszoros módosításokkal jelenleg is hatályos — nem ismeri a halálbüntetést, sőt a holland alkotmány 1983. évi reformja során a 114. cikk általános érvénnyel kizárja a halálbüntetés alkalmazhatóságát.

A holland büntetőjog ismeri az életfogytig tartó börtönbüntetést, de a törvény biztosítja e szabadságvesztési forma kivételes jellegét, azaz csak az állam biztonsága és az élet elleni bűntetteket fenyegeti ezzel a büntetéssel, továbbá minden esetben ez a törvényi fenyegetés fakultatív a 20 évig terjedő börtönbüntetés mellett. Az életfogytig tartó börtönbüntetés a jelenlegi gyakorlatban tulajdonképp már nem játszik szerepet, sőt megszüntetésén is gondolkodnak.

A német büntetőjogban

a büntetések sorából hiányzik a halálbüntetés, amelyet az 1949. május 23-i alkotmány 102. cikke törölt el békés és háborús időszakokra egyaránt. A halálbüntetés megszüntetése óta a legsúlyosabb büntetés az életfogytig tartó szabadságvesztés. A Btk. életfogytig terjedő büntetéssel abszolút és fakultatíve is fenyeget. E büntetési változat abszolút előírt a gyilkosság (211. §) és a népirtás, azaz genocidium (220. a §) esetén. Fakultatíve fenyegetett az életfogytig terjedő szabadságvesztés a határozott tartamú szabadságvesztéssel együtt pl. a hazaárulás (81. §) vagy a halálos következményű rablás (251. §) esetén. A NSZK-ban 1946-tól 1981-ig ösz-

szesen 2292 esetben rendeltek el életfogytiglani büntetést. Ebből 2220 esetben (97 %) gyilkosság miatt. A maradék 3 % megoszlása a következő: emberölés miatt 34 esetben, halálos rablás miatt 21, halállal járó erőszakos közönség miatt 5, háborús bűncselekmény miatt pedig 9 esetben. Az életfogytig tartó szabadságvesztést a német bíróságok 1970-ben 70, 1980-ban 54, 1985-ben 86 és 1986-ban 83 esetben rendeltek el. Az adatok arra utalnak, hogy a gyakorlatban e büntetési forma elrendelése döntően a Btk. 211. § szerinti gyilkosság elkövetőire korlátozódik. Így a német bíróságok az 1986. évi 83 életfogytig tartó szabadságvesztésre elítélésből 82 esetben gyilkosság elkövetése miatt szabták ki a legsúlyosabb büntetést.⁵

A németeknél többször vita tárgya volt és megkérdőjelezték az életfogytig tartó szabadságvesztés alkotmányosságát. A jelenleg is irányadó döntés értelmében a német szövetségi alkotmánybíróság 1977. június 21-i ítéletében — a gyilkosság elkövetőivel szemben — megerősítette a büntetés alkotmányosságát, viszont az alkalmazásához meghatározott irányelvek betartását írta elő. Ezek közé tartozik többek között az, hogy a legsúlyosabb büntetésnek ténylegesen az élet végéig történő végrehajtása nem teljességgel megengedhető. Az életfogytig tartó szabadságvesztés emberi méltóságnak megfelelő végrehajtása csak akkor biztosított, ha az elítélt elvi, de konkrét és alapjaiban is realizálható reménnyel rendelkezhet szabadságának egy későbbi időpontban történő visszanyerésére.

Olaszországban

az 1947. évi és 1948. január 1-jén hatályba lépett alkotmány a 27. cikkben arról rendelkezik, hogy a halálbüntetésnek csak a háborúra vonatkozó katonai törvényekben megállapított esetekben van helye. Ily módon az olaszoknál konszolidált viszonyok közepette a halálbüntetés nem alkalmazható, és így a legsúlyosabb büntetés az életfogytig tartó szabadságvesztés. Ezt a büntetési formát írja elő az olasz Btk. a szándékos emberölés minősített esetinél, az állam biztonsága elleni bűncselekményeknél és további néhány közveszélyű, illetve katonai bűncselekménynél.

Az életfogytig tartó szabadságvesztésnek az olasz alkotmány 27. cikk (3) bekezdésével való összeegyeztethetőségét — e rendelkezés a büntetések esetében a humanitás elvét és a nevelő célt írja elő — az alkotmánybíróság 1974. november 22-i döntésében *igenlően döntötte el*; az elretentés (generálprevenció), a bűncselekmények megelőzése és a társadalom védelme nem kevésbé elismert büntetési célok, mint az elítéltnak a nevelése és szándékolt viszszaillesztése a társadalomba.⁶

Ausztriában

1950. június 30-a óta — éppúgy, mint 1919-től 1934-ig — a halálbüntetést a rendes büntetőeljárás keretében az életfogytiglani büntetés váltotta fel, és csak rendkívüli eljárásnak minősült a statáriális bíraskodás. Az osztrákok a halálbüntetést 1968-ban minden bűncselekményre vonatkozóan eltörölték, és az alkotmány 85. cikke ezt kifejezésre is juttatja.

Az osztrák Btk. — az 1974. január 23-i szövetségi törvény — 18. § (1) bekezdése értelmében a szabadságvesztés életfogytig vagy meghatározott időre rendelhető el. A Btk. csak egyetlen esetben, a 321. § szerinti népirtás bűncselekményénél írja elő az életfogytig tartó szabadságvesztést kötelezően. Egyéb esetekben a büntető kódex a leg súlyosabb büntetéssel alternatív fenyeget a 10 évtől 20 évig terjedő határozott tartamú szabadságvesztés mellett. A 9 fakultatív előírt rendelkezéshez tartoznak pl. a 75. § szerinti gyilkosság és más halálos következménnyel járó bűncselekmények.

Svájcban

az 1937. évi és 1942-ben hatályba lépett szövetségi Btk. — amely jelenleg is hatályban van — lemondott a halálbüntetésről, és az egyes kantonok sem jogosultak a bevezetésére. Az 1927. június 13-i szövetségi katonai büntető törvény 27. cikke ellenben a halálbüntetést háborús időszakban fenntartja.

Az életfogytig tartó szabadságvesztés a svájci Btk.-ban életfogytig tartó fegyházbüntetésként szabályozott, amelynek jelentősége 3 büntető tényállásra szorult vissza: a gyilkosságra (112. cikk), a halálos következményű (vagy különös kegyetlenséggel végrehajtott) rablásra (139. cikk), valamint

a szövetség függetlensége elleni támadás súlyos eseteire (266. cikk 2. bek.). Az életfogytiglani büntetés jelentősége azáltal is csökkent, hogy csupán egy esetben, a gyilkosságnál kötelezően fenyegetett. A másik két említett bűncselekménynél pedig fakultatív fenyegetett: az elkövető „életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítéhető”.^x

A gyakorlatban az életfogytig tartó szabadságvesztést nagyon ritkán alkalmazzák. 1985-ben mindössze 1, 1986-ban pedig csupán 3 ilyen ítélet született.

Svédországban

1921-ben törölték el a halálbüntetést, de megmaradt még ez a büntetés a háborús időszak meghatározott bűncselekményeire. A jelenlegi svéd alkotmány — amely 1975. január 1-jén lépett hatályba — kimondja, hogy semmilyen törvény vagy más rendelkezés halálbüntetést nem írhat elő.

A szabadságvesztés az 1965. január 1-jén hatályba lépett Btk. 26. fejezete 1. §-ának megfelelően vagy 10 évig terjedő időtartamban, vagy életfogytig tartóan alkalmazható. Speciális rendelkezések lehetővé teszik a 10 évnél hosszabb tartamú büntetés kiszabását több bűncselekmény vagy meghatározott, igen súlyos bűncselekmények ismétlődése esetén. Ez utóbbi esetben a kiszabható maximum a 16 évig terjedő szabadságvesztés.⁷ A 10 évi vagy ezt meghaladó tartamú szabadságvesztéseket a gyakorlatban ritkán alkalmazzák. 1987-ben Svédországban 14 980 bűnelkövető került börtönbe. 54%-ukat ítélték kéthavi vagy rövidebb szabadságvesztésre, 41%-ukat 2 hónaptól 1 évig terjedő tartamra, és csupán 5%-ukat több mint egy évi szabadságvesztésre. Viszont az 5 évre vagy annál hosszabb időtartamra elítéltek száma az 1976. évi 128-ról 1987-ben 406-ra nőtt.

Az életfogytiglani börtönbüntetést — minden esetben fakultatív szankcióként — a svéd Btk. összesen 11 súlyos büntettnél írja elő: *gyilkosság, emberrablás, halálos következményű gyújtogatás, repülőgép ha-*

^x Schultz, Hans 1985 márciusi ún. előtervezete (Vorentwurf) lemondott az életfogytig tartó szabadságvesztésről, mivel az ellentmond a reszocializációra felépülő büntetés-végrehajtásnak, továbbá nem szükséges, mert a kívánatos generálprevenzív hatást a 20 éves felső határral fenyegetett határozott tartamú szabadságvesztés is biztosíthatja.

talomba kerítése, a kémkedés súlyosabb eseteinél stb. 1965 után évenként legfeljebb 3 elkövetőt ítélték életfogytig tartó szabadságvesztésre. 1987-ben életfogytig tartó börtönbüntetésre ítéelés alapján csupán két büntettest börtönöztek be.⁸

d) *A halálbüntetés és az életfogytig tartó szabadságvesztés nélkül csak határozott idejű szabadságvesztési rendszer* érvényesül például a portugál, spanyol vagy norvég büntetőjogban.

Portugáliában

már 1867-ben eltörölték a halálbüntetést. Igen figyelemre méltó, hogy 1884-ben az életfogytig tartó szabadságvesztést is megszüntették. Tehát Portugália példája jól mutatja, hogy halálbüntetés és életfogytiglani büntetés nélkül is lehet megfelelően jogrendet fenntartani. Az 1976. évi portugál alkotmány az emberi életet érinthetetlennek nyilvánítja, és kifejezi, hogy halálbüntetést semmilyen esetben sem lehet kiszabni. Egyébként a katonai büntetőjog a halálbüntetést néhány bűncselekményre 1977-ig fenntartotta, azóta azonban ez a lehetőség is megszűnt.

A szabadságvesztés tartamának felső határa a portugáloknál 20 év, a legsúlyosabb néhány büntett esetében — mint például a népirtás — a kiszabható szabadságvesztés maximuma 25 év.

A spanyol büntetőjogban

a büntetések között nem található meg a halálbüntetés, mert azt az 1978. december 29-i spanyol alkotmány 15. cikke eltörölte. A katonai büntető törvények azonban háborús időszakban ettől az elvi szabálytól eltérhetnek. Az 1985. december 19-i katonai törvénykönyv az alkotmány nyújtotta lehetőséggel már élt is, így jelenleg Spanyolországban az általános büntetőjog nem ismeri a halálbüntetést, de a katonai büntető törvénykönyv háborús időszakra előírja a legsúlyosabb büntetési nemet.

A szabadságvesztés-büntetések között a spanyol Btk. (Codigo Penal) különböző típusú és elnevezésű büntetési formákat szabályoz. A fegyházbüntetés 1983. évi megszüntetése után a Btk. 27. cikke az összesen 13 „súlyos büntetés” között 5

szabadságvesztési változatról rendelkezik: szigorú és egyszerű reclusion, szigorú és egyszerű börtönbüntetés és szigorú fogház. Ezek a szabadságvesztés-büntetések nem a végrehajtásban, hanem eltérő tartamuk alapján különböznek egymástól.

A spanyol büntetőjog az 1928. évi büntető kódex óta megszüntette az életfogytig tartó szabadságvesztést és a hatályos Btk. sem rendelkezik ilyen büntetési formáról. A határozott tartamú szabadságvesztés leg hosszabb tartama 30 évig, speciális, kivételes esetekben pedig 40 évig terjedhet. A tényleges büntetés-letöltési idő viszont jóval alacsonyabb a gyakorlatban, egyrészt a feltételes elbocsátás, másrészt a büntetésnek munkával való redukálása révén.

Norvégiában

az általános büntetőjog területén a halálbüntetést 1905-ben szüntették meg. A második világháború után azonban 38 kollaboránst kivégeztek, (közöttük Vidkun Quislinget is), mégpedig katonai büntetőjog alapján. 1979 májusa óta a halálbüntetést háborús idősokra vonatkozóan is eltörölték.

Norvégiában a halálbüntetés eltörlése után a legsúlyosabb büntetés az életfogytig tartó szabadságvesztés lett. Egy esetben abszolút büntetésként írta elő a norvég Btk. az életfogytig tartó szabadságvesztést: a *királygyilkosság* esetére. Minden más esetben fakultatív lehetőség a határozott tartamú szabadságvesztés mellett. Az 1980-as évek kezdetéig az életfogytig tartó szabadságvesztés a büntetőjogi gyakorlatban csupán nagyon csekély szerepet játszott, és végül is megszüntetése mellett foglaltak állást. Az 1981. június 12-i törvény ugyanis az életfogytig tartó szabadságvesztést megszüntette és határozott tartamú szabadságvesztéssel helyettesítette, amelynek maximuma 21 év lehet.

Magyarországon

1843-ban már javaslat indítványozta az életfogytig tartó szabadságvesztés bevezetését. Az 1878. évi Csemegi Kódex pedig a 22. §-ban szabályozta ezt a szankcióváltozatot fegyházbüntetés formájában. A törvény említett szakaszához írt miniszteri indokok rögzítik azt, hogy „azért szükséges az életfogytig tartó fegyházbüntetést

elfogadni, mert valamennyi büntetés között ez az egyedüli, melyet a fokozatosság némi fenntartása mellett a halálbüntetés helyett alkalmazni lehet.⁹ Hasonlóképp fenntartotta a Btk. is a halálbüntetés mellett az életfogytig tartó büntetési formát.¹⁰ Az 1961. évi Btk. eredetileg mellőzte, mert „ha a társadalom védelme nem kívánja meg a halálbüntetés alkalmazását, akkor megvalósulhat a büntetés nevelő célja. Az elítélt átnevelése végett pedig nincs szükség életfogytig tartó szabadságvesztésre” (miniszteri indoklás). Ezt a felfogást az 1971. évi 28. sz. tvr. nem tette magáévá. A tvr. indoklása szerint az életfogytig tartó szabadságvesztés visszaállítását az magyarra, hogy a kivételes jellegű halálbüntetés és a tíz évtől tizenöt évig terjedő határozott tartamú szabadságvesztés között indokolatlanul nagy a távolság, s ez a bíróság számára nagyon megnehezíti az alternatív büntetések közötti választást. E jogintézmény kiépítése mellett másik érv a társadalom védelme, az általános visszatartás követelménye volt. Az indoklás szerint „amikor a büntetési célokra figyelemmel indokoltnak látszik az elkövető végleges kirekesztése a társadalomból, de nem kizárt az átnevelés lehetősége sem, egyedül ez az intézmény nyújt kielégítő megoldást”.¹¹

Ezt a „kielégítőnek” minősített „megoldást” az 1978. évi — jelenleg is hatályos — Btk. szintén átvette (40. § (1) bek.).

Az életfogytig tartó szabadságvesztés hatályos büntetőjogunkban mindig vagylagos szabadságvesztés mellett.^x A vagylagos büntetésmenti meghatározásból következően kivételes jellegű büntetésnek tekinthető, bár ezt a büntető törvényünk nem mondja ki.

A hatályos Btk. miniszteri indoklása az életfogytig tartó szabadságvesztést határozatlan tartamúnak nevezi. Ez a büntetési forma tartalmaz ugyan határozatlansági mozzanatot, mégse minősíthető va-

lódí értelemben vett határozatlan tartamú szabadságvesztésnek, és szankciórendszerünkben sem ezt a funkciót tölti be. Az életfogytig tartó szabadságvesztés határozatlansági mozzanata, hogy e büntetés az elítélt élete végéig is tarthat, ennek időpontja pedig eleve bizonytalan. Vannak továbbá olyan törvényi rendelkezések, amelyek csak a határozott tartamú szabadságvesztésre vonatkoznak, így ezek nem alkalmazhatók az életfogytig tartó szabadságvesztésre mint nem határozott tartamú büntetésre. Ilyen rendelkezés, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés mellett pénzmellékbüntetés nem szabható ki, az életfogytig tartó büntetésre elítélt bírósági mentesítésben nem részesülhet, a feltételes szabadságra bocsátásból kizáró előírások az életfogytig tartó szabadságvesztésre nem irányadók.¹²

Van azonban a Btk.-ban olyan rendelkezés is, amely a határozott tartamú, és az életfogytig tartó szabadságvesztésre egyaránt vonatkozhat (46. § (1) bek.), de ennek végrehajtási előírása már csupán a határozott tartamú szabadságvesztést veszi figyelembe. Az említett 46. § (1) bek. értelmében a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartás esetén eggyel enyhébb fokozat rendelhető el, viszont a Büntetésvégrehajtási Szabályzat (125. § (2) bek. a/ pont) az enyhébb fokozat kijelölését kizárja, ha az elítélt büntetésének a felét még nem töltötte le. Az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélnél nyilvánvalóan nem állapítható meg a büntetése felének az időpontja.¹³

1990 októberében a Magyar Alkotmánybíróság a halálbüntetés alkotmányellenességéről hozott határozatot (23/1990. (X. 31.) AB határozat). Az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy a Btk.-nak és a kapcsolódó hivatkozó jogszabályoknak a halálbüntetésre vonatkozó rendelkezései az élethez és az emberi méltósághoz való jog lényeges tartalma korlátozásának tilalmába ütköznek, ezért megállapította a halálbüntetés alkotmányellenességét, és megsemmisítette az ide vonatkozó jogszabályi előírásokat.¹⁴

A halálbüntetés kiiktatása után jelenleg a legsúlyosabb büntetési forma hazánkban is az életfogytig tartó szabadságvesztés,

^x Az életfogytig tartó szabadságvesztés az alkotmánybírósági megsemmisítésig a halálbüntetéssel is vagylagos büntetés volt. Először az 1989. évi XVI. törvény szerint csak a tíz évtől tizenöt évig tartó szabadságvesztés mellett jelent meg fakultatív szankcióként.

TANULMÁNY

amelynek hazai gyakorlati alkalmazásáról az alábbi adatsor tájékoztat:

1975-ben	5
1979-ben	8
1980-ban	13
1981-ben	11
1982-ben	9
1983-ban	6
1984-ben	14
1985-ben	7
1986-ban	13

1987-ben	12
1988-ban	19
1989-ben	7.

Ilyen szereplő számban szabták ki bíróságaink ezt a büntetési formát. Az 1980 és 1989 közötti 10 éves időszakban az életfogytig tartó szabadságvesztést összesen 111 esetben alkalmazták, így az évenkénti átlagos elrendelési gyakoriság: 11,1.

Dr. Nagy Ferenc

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Jaschek, H.-H.: Die Freiheitsstrafe und ihre Surrogate in rechtsvergleichender Darstellung. In.: Jescheck, H.-H. (Hrsg.): Die Freiheitsstrafe und ihre Surrogate im deutschen und ausländischen Recht. Band 3. Baden-Baden, 1984.
2. Nagy Ferenc: Európai körkép a halálbüntetésről. Jogpolitika 1986. évi 4. szám; Horváth Tibor: Halálbüntetés a magyar jogrendszerben. Szakvélemény. Kézirat. Miskolc, 1989.
3. Nagy Ferenc: A szabadságvesztés-büntetés és végrehajtása a lengyel büntetőjogban In.: Mezőnerics Iván Emlékkönyv, Acta Jur et Pol. Tomus XXXVIII, Fasc. 16. Szeged, 1988. A lengyel Btk. 1990 szeptemberében megjelent tervezete a büntetések között már nem említi a halálbüntetést, szerepel viszont a 25 évi szabadságvesztés, továbbá a legsúlyosabb büntetésekre — a tervezet 31. cikke 2. §-ának értelmében — az életfogytig tartó szabadságvesztés.
4. Kelemen Ágnes: A halálbüntetés eltörlése és az életfogytiglani szabadságvesztés gyakorlata Angliában. Magyar Jog 1991/1.; Harris, V. R.: Die lebenslange Freiheitsstrafe in England und Wales. Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe 3/1991.
5. Kaiser, G.: Kriminologie. Eine Einführung in die Grundlagen. 8. Aufl. Heidelberg, 1989.
6. Molinari, F.: Das Sanktionensystem Italiens. In.: Kerner, H. J. — Kaiser, G. (Hrsg.): Kriminalität Persönlichkeit... Festschrift für H. Göppinger. Berlin, Heidelberg, 1990.
7. The National Council for Crime Prevention Sweden: The Swedish Penal Code 1986. Stockholm, 1986.
8. The National Prison and Probation Administration: The Swedish System of Sanctions. Norrköping, 1988.
9. A magyar Büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1978: 5. tc.) és teljes Anyagyűjteménye. Szerk.: Lóv Tóbiás. Első kötet, Budapest, 1880.
10. Lásd Btk. 32. § (1) bekezdését. In.: A Büntető törvénykönyv Általános Része. Az 1950. évi II. törvény. Budapest, 1951.
11. Magyar Közlöny 1971. évi 85. szám (XI. 4.), Györgyi Kálmán: A bűncselekmény büntetőjogi következményei. In.: Pintér Jenő (szerk.): Büntetőjog Általános Rész II. kötet. Második (átdolgozott) kiadás. Budapest, 1978.
12. Palánkai Tiborné: Büntetések és intézkedések. In.: László Jenő (szerk.): A Büntető törvénykönyv magyarázata. Első kötet. Budapest, 1986.
13. Nagy Ferenc — Tokaji Géza: A magyar büntetőjog általános része. II. kötet, Szeged, 1990. (A hivatkozott kötet szerzője: Nagy Ferenc.)
14. Az Alkotmánybíróság határozatát lásd Magyar Közlöny 1990. évi 107. szám (X. 31.).